

Indarkeria matxista salaketak

Prozesu judizialaren argi-ilunak

Indarkeria matxista kasuak denuntziatzeko joera indartzeko asmoz, salaketak jartzearen garrantzia azpimarratzen duten mezuak han eta hemen aurkitu daitezke. Era berean, baina, oso gutxi jakin ohi da behin salaketa jarritakoan martxan jartzen den prozesu judizialari buruz, eta ezjakintasun horrek salatzaileari albo kalteak eragin diezazkioke. Erasoak salatzeak bezainbeste garrantzi baitauka honen gaineko ikerketa eta prozesua bideratzeko moduak. Salaketa bat jartzeari begira, indarkeria matxistari dagokionez sistema judizialak gordetzen dituen argi-ilunei erreparatzeak ezinbestekoa behar luke.

Amaia Lekunberri Ansola

@amaialekunberri

Ez da eraso matxistak salatzearen garrantziaz bezainbeste hitz egiten salaketa batek abiarazten duen prozesuaz, eta baliteke askok horren ondorioz barnerratu izana salaketa jartzearekin eraso jasane duen norbanakoa babestuta dagoenaren ideia. Errealitatea oso bestelakoa da ordea, eta indarkeria matxista salatu duten emakumeek* prozesu judizialean izaten dituzten emozio eta sentipenak babes sentsaziotik oso urruti egon ohi dira gehienetan: berbiktimizazioa, kues-

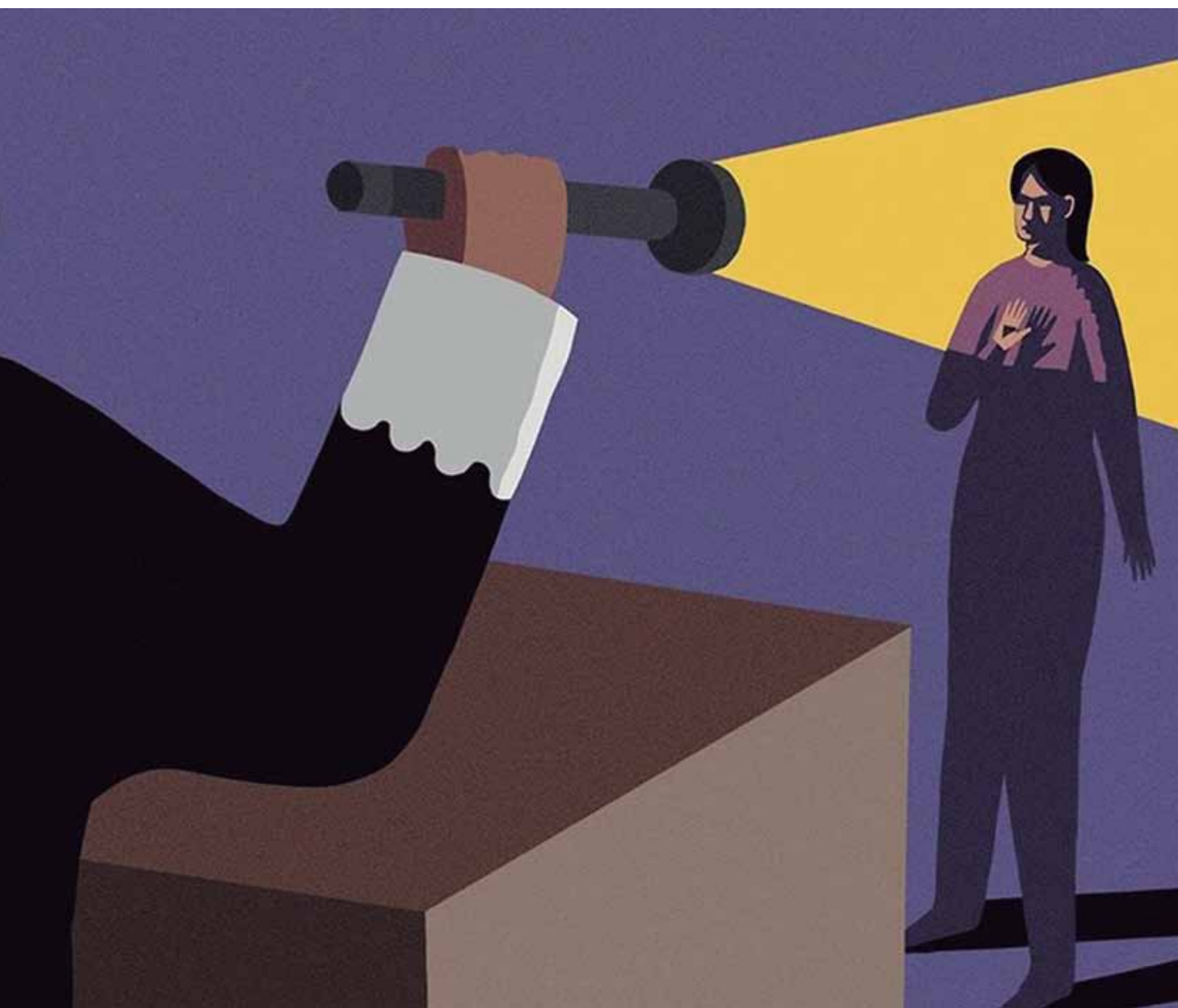
tionamendu etengabekoa edota gertakariaren gaineko erantzukizunaren kargu egitea kasu. *Argituz* giza eskubideen aldeko elkarteak 2013an plazaratutako txostenak jasotzen dituen testigantzen gehiengoak "tratu desagokoa, informazio falta edo enpatia eskasa" jaso izana adierazten dute. Datu eta estatistikak emozio eta sentipenok errealitatearen isla fidagarria direla adieraztera datoz.

Femicidio.net behatokiak Espainiako Estatuko Botere Judizialaren Kon-

LEONARD BEARD

tseilu Nagusiak genero indarkeriaren gainean emandako 2016ko datu estatistikoekin egindako analisietan erreparatu dezakegunez, Hego Euskal Herrian badago lana genero indarkeria jasan duten emakumeei eskaintzen zaien atentzio eta babes judiziala hobetzeari dagokionez. Are gehiago, indarkeria jasan duten emakumeak okerraren artatzen dituen lurraldeen artean dago Bizkaia, eta horrek esan nahi du emakumeen babesgabetasun eta ber-

biktimizazio arriskua areagotu egiten dela bertan. Jarritako salaketen ukazioei dagokienez ere nabarmentzen da lurraldea –%16,91k botatzen du atzera salaketa, Gipuzkoan (%5,74), Araban (%1,36) eta Nafarroan (%9,32) baino dezente gehiagok–, eta litekeena da justiziaren ezarpen okerrak eta berbiktimizazioak eragindako joera izatea. Bizkaiaz gaildi, ordea, salaketekin atzera egiteko joerak beheranzko norabidea hartuta dauka orokorrean, nahiz eta

kontrara, salaketak artxibatzeko joerak gora egin duen. EAEn salaketen %38,58 artxibatu ziren, eta %41,28 Nafarroan. Delitua eman izana ez justifikatzea, horixe izan ohi da gehienetan kasuak artxibatzeko arrazoia. Erasotzaileari zigorra ezartzera heltzen diren salaketei dagokienez, %30,63 izan ziren EAEn eta %20,77 Nafarroan.

Urruntze-agindu eta babes neurriei dagokienez ere okerrerako nabarmentzen da EAE, salaketen %8ari eta eskae-

ren %49,54ari soilik esleitzen baitzaizkio ordena eta aginduak, eta hemen ere Bizkaia nagusitzen da Nafarroa, Gipuzkoa eta Arabaren gainetik: %19,12, %0,28, %0,69 eta %0,00 dira, hurrenez hurren, bateko eta besteko urruntze-agindu eta ordena onartu gabeen kopuruak.

Datuetan atentzioa ematen duen beste aspektu bat emakume atzerritarren gainordezkaritza da: salaketa jartzen dutenen %39,58 dira Bizkaian, %24,41

Eneko las Heras ilustratzailearen bineta.

Gipuzkoan, %50,84 Araban eta %32,55 Nafarroan. Zenbakiotan erreparatuz, Araba eta Bizkaia genero indarkeria pairatzen duten emakume atzerritarrak nabarmenki aintzat hartzen ez dituzten lurraldeen artean kokatzen ditu analisiak. Horren adierazle gordina da Maguette Mbeugou, indarkeria matxistak Euskal Herrian eraildako azken aurreko emakumea –lerrook idatzi bitartean indarkeria matxistak beste emakume bat erail du Iruñean–. Mbeugouk, hil zuen bikotekidearen kontra salaketa jarri zuen, eta eskatu zituen babes neurriak ez zizkioten onartu. “Maguettek aurre egin behar izan zien bai sistema patriarkalaren indarkeria matxistari, bai sistema kolonial eta arrazista honen indarkeria instituzionalari”, salatu zuen Euskal Herriko Emakumeon Mundu Martxak.

Euskal Herrian aurten eraildako zazpi emakumeetatik hiruk –Mbeugouk, Roxanek eta Yolandak– jarri zituzten beraien bikotekide eta hiltzaileen kontrako salaketak. Castejonon (Espainia) alaba biak hil zituen gizonaren kontra ere jarria zeukan salaketa honen bikotekide ohi bizkaitarrak, zeinari urruntze agindua ukatu zitzaion. Salaketak tartean egonik, emakume eta neskato hauen bizitza babestu eta bermatzeko eginkizunean zerk huts egin duen hausnartzeko beharra agerian jartzen dute hilketok.

» Euskal Herrian aurten eraildako zazpi emakumeetatik hiruk –Mbeugouk, Roxanek eta Yolandak– jarri zituzten beraien bikotekide eta hiltzaileen kontrako salaketak

» **MIREN ORTUBAY FUENTES (ZUZENBIDE PENALEAN DOKTOREA):**
“Ezin daitezke emakumeak informaziorik gabe salaketak jartzera bultzatu”

Salaketa: tresna bat besterik ez

Zuzenbide Penalean Doktore eta EHUKo irakasle den Miren Ortubay Fuentesen arabera, salaketa helburu bezala xedatzea kaltegarria suerta daiteke, hau indarkeria jasan duten emakumeen eskura dagoen tresna bat gehiago besterik ez baita. *Pensamiento Crítico*ra 2015ean idatzitako monografiko batean dioenez, “hur-hurreko arriskurik ezean, kalte-tua arduraz ‘prestatu’ behar da salaketa jartzeko, heldulekuak eta bere burua babesteko bitartekoak bilatuz, erasotzailea ez delako berehalakoan kartzelaratzen beti, ezta emakumea harrera zentro batera joaten ere”. Salaketak erasotzailearen ofentsiba indartu eta emakumearen arriskua areagotu dezake, eta kasurik muturrenekoetan feminizidio bati bide eman. Komeni da beraz, egoerak horretarako tarterik ematen badu, aurrelanketari tarte bat eskaintzea. “Ezin daitezke emakumeak informaziorik gabe salaketak jartzera bultzatu”, dio.

Ortubayrekin bat dator Ana Lopez abokatuak: “Guk, Donostiako Emakumeen Etxeko Erasoen Kontrako Batzordetik –zeinaren parte den– emakumeak komisaldegira sartu aurretik zer biziko duten jakitea oso beharrezkoa ikusten dugu”. Azaltzen duenez, hedatuta dago komisaldegira jo eta salaketa jartzearekin dena eginda dagoenaren uste faltsua, eta hori horrela ez dela jakitera emateko bitartekoak bilatu beharra azpimarratu du. “Ez da batere komenigarria zer nahi duzun argi izan gabe komisaldegian sartzea. Behin bertan sartuta, ez dakizu nola aterako zaren”, dio. Salaketa jartzera heldu gabe ere prozesuan katramilatzea posible dela ohartarazten du: “Emakumeak Ertzaintzari zenbait gertakariren berri eman diezaioke, agenteak hauek delitu posible bezala hauteman, eta auzitegia jakinaren gainean jartzeko derrigortasuna izan. Une horretan emakumea prozesuaren labirintoan aurkitzen da”, dio.

Aurrelanketaren garrantzia

Albo kalteak ekiditea xede, komenigarriena salaketa lanketa baten ostean burutzea da. Ortubayren iritziz, salaketa jartzera doanak “non sartzen den, ez dela erraza izango eta babes psikologikoa beharko duela” jakin beharko luke. Emakundek 2007an publiko egindako *Baliabide Judizialei eta Abokatu-la-*

guntzari buruzko ebaluazioa txostenak argi dio: “Prozesu judizialaren aurretik, iraun bitartean eta ostean informata egotea” beharrezkoa da. Prozesu judiziala arrakastatsua izateko aukerak areagotu egin daitezke bi aspekturi erreparatuz gero: 1) prozesuak zertan datzan eta 2) zer eskaini diezaiokeen salatzaileari.

Prozesu judiziala komisaldegian jarritako salaketak abiarazten du, eta pauso hau emateko ofiziozko abokatu batek artatua izateko aukera dago. Salaketa jarri eta biharamunean, auzitegian deklaratu behar izaten da. Salatu den gertakaria sexu erasoa bada, instrukzio auzitegi batera bideratuko da kasua. Erasoa bikotekideak edo bikotekide ohiak egindakoa bada, Emakumeen aurkako indarkeriaren arloko epaitegira bideratuko da hiriburuetan, eta tokiko instrukzio epaitegira herrietan. Ulertu daitekeenez, kasua auzitegi espezializatuak edo instrukziokoak eraman, nabarmen baldintzatu dezake prozesua. Emakumeen aurkako indarkerian espezializatutako auzitegiek instrukziokoek baino lan karga txikiagoa izateaz gain, hauetan “epaileak indarkeria pairatu duenarekin izan dezakeen enpatia eta interroгатzeko modua ezberdina da”, dio Lopezek.

Auzitegiko egonaldiek denboran luzatzeko joera dute, eta gerta daiteke emakumeak gela batean itxita itxaron behar izatea deklarazioa egiteko momentua heldu arte. “Zeren salatua izan dena atxilotua izan ez bada, epaitegiko korridorean egon daiteke” azaldu du Lopezek, halako kasuetarako auzitegiek emakumeentzat egokitutako espaziorik ez daukatela nabarmenduz. “Emakumea gelatxo batean sartzen da eta gizona itxaron gela handian geratu”, salatu du.

Behin epailearen aurrean, salatzaileak zein salatuak –identifikatua izan den kasuetan– deklarazioak egin behar izaten dituzte, eta magistratuak kasua artxibatu edo prozedura penalar bide ematea erabaki, baita urruntze-agindua ezarri ala ez. Urruntze-agindua eman ez eta salaketarekin aurrera egitea ere gerta daitekeela azaldu du Lopezek, emakumeak indarkeria psikologikoa salatu eta egiaztatzeko frogak falta direnean kasu. Hala ere, probableena prozesua egun horretan bertan ixtea dela ohartarazi du, prozedura azkarraren bidez. “Jo zaituela salatu eta medikuaren partea

Elkoko ilustratzailearen bineta, justiziaren izaera patriarkala irudikatuz. “Justiziak ez du generoagatik ezberdinketarik egiten, epaileek bai”, dio irudiarekin batera publiko egindako twitter mezuan.

badaramazu, nahiz eta kolpearen atzean indarkeria gehiago ezkutatu, prozesua egunean bertan bukatu daiteke erasotzaileak gertakariak eta dagokion zigorra onartzen baditu”, azaldu du. Bide honek prozesua arintzen du, baina “eraso larriagoen inpunitateari mesede” egin diezaioke Ortubayren hitzetan.

Sistema penala zer den eta salaketa jarri duenari zer eskaini diezaiokeen argi izatearen garrantziaz ere mintzatu da Ortubay. Salaketak jartzearen beharra ezbaian jartzeko asmorik gabe, sistema penala “zigorrak ezartzeko makina” besterik ez dela dio. Hala bada, “askotan ez datoz bat emakumeen interesak eta justiziak eskaintzen duena. Emakume askok salaketarekin bilatzen dutena indarkeriazko harremanetik ateratzea baita, ez erasotzailea zigortzea”. Sistema penalaren izaera zigortzaileak ustekabea harrapatu dezake bat, eta panorama horren aurrean prozesua bertan behera uztea planteatzera eraman. Momentu horretan, “sistema emakumearekin ‘haserretzen’ da, gaur salaketa jarri eta bihar deklaratu nahi ez izateagatik”, ohartarazi du. Horrek, dudarik ez da, negatiboki eragiten du prozesuan.

Prozesuaren gune ilunak

Prozesuak zertan datzan eta zer eskaini dezakeen argituta, ibilbide judizialaren gune ilunak argitara ekartzea komeni. Batetik, indarkeria matxistaren adierazpide asko frogatzeko zailtasunak daude, marka fisikorik ez dagoenean batik bat. “Sistema penalak gertakari konkretuak epaitu behar ditu zigortu ahal izateko (...) eta frogen ekarpenak egin ditzaketen neurrian interesatzen zaizkio emakumeak”, dio Ortubayk. Intimitatean gertatzen diren erasoak egiaztatzeak frogak batzea zaila izanik, kasu asko zigorrik gabe artxibatzen direla azaldu du. Bestetik, indarkeria instituzionala dago, 1993an NBEren Asanblada Orokorrak “Estatu batek burutu eta onartutako indarkeria fisiko, sexual eta psikologiko” bezala jaso zuena. Indarkeria hori, besteak beste, hurrengo modu sotiletan ematen da eta prozesu judiziala gogorra bilakatu dezake:

Justiziaren izaera matxista. Ortubayk itzulingururik barik dio azkenaldian kalean hainbatetan errepikatu dena: “Justizia patriarkala da, jendartea bezala”. Orain gutxi *Galde* aldizkarian argitaratutako artikulu batean zera dio honen gainean: “Kolektibo horretan –epailetzaz dihardu– ekarpen eta teoria feministenganako ezjakintasunaren gainean daukaten kontzientzia falta larria ziurra da. Ezjakintasuna, eta baita mespretxua ere. Beste alor batzuetan epaileek ez dakitela badakite, eta adi-

tuen aholkularitza onartzen dute". Feminismoarekin, baina, ez dela berdina gertatzen dio.

Estereotipo misoginoak. Aipatu izaera matxistaren eraginez, epaileek emakumeen zenbait estereotipo izaten dituzte sarri, eta gailentzen dena "emakume gezurtiarena" da Ortubayren arabera. Horren ondorioz, "epailea emakumea egia esaten ez dabilela susmatzen hasten da, edo zuzenean berau epaitzen". Estereotipook kalte nabarmenak eragiten dizkie salaketa jarri duten emakumeei: beraien hitza zalantzan jartzean berbiktimizatu egiten dituzte, eta horrek –beste hainbat konturen artean– prozesuarekin aurrera ez jarraitzera bultzatu ditzake. Hori gutxi ez, eta bertan behera utzitako salaketa horiek "salaketa faltsu" bezala hautemateko joera dago. Horretaz gain, estereotipook epailtzean emakumeenganako mesfidantza hedatu dutela dio Ortubayk, eta horri egozten dizkio urruntze-aginduen ukapeneak ugaritzea, bai eta babesa eskatu eta onartu ez zitzaizen emakumeen hilketak.

2016ko Sanferminetako talde bortxaketaren gainerako epaiak haserre eragin zuen jendartearen, sexu delitutzat ordez sexu abusutzat jo baitzuen emakumeari egindako eraso. Argazkian, Nafarroako epaitegi aurrean mobilizatutako jendearen sumindura, epaia publiko egiterakoan.

EKINKLIK ARGAZKIAK

» MUJERES AL CUADRADO ELKARTEKO KIDEAK:

"DSBEarekin bizi behar dugu, ezin gaitezke EAetik atera, dirua zertan gastatzen dugun erakutsi behar dugu eta elikagai bankura joan behar gara. Baldintzapeko askatasunean bizi gara, eta ez dugu hori merezi"

Indarkeria instituzionalaz gain, bada geroz eta sarriago ematen den fenomeno bat ere: erasotzaileek emakumeen aurka jarritako **salaketa gurutzatuak**. Bikotekidea menderatu asmoz erabilitako indarkeriaren eta erresistentzia modura erabilitakoaren artean ezberdintzeko joeraren faltan, kontrasalaketei bide ematen zaie auzitegietan. Hala bada, emakumeak indarkeria sexistatik babestu asmoz pentsatutako neurriak hauen kontra jarri ditzake erasotzaileek darabilten estrategia honek.

Alternatiben beharra

Egoera hau izanik, Ortubayren iritziz "sistema penaletik at emakumeari babesa eskaini diezaioketen alternatibak behar dira, emakumeak ahaldunduko dituztenak eta hauen eskura benetako baliabideak jarri ditzaketanak. Sistema penala ez dadin izan ez erantzun bakarra ezta nagusia ere". Bere aburuz, sistema penalari hainbeste garrantzi ematean baitago akatsa. Berarekin ados dago Lopez, zeinari garrantzitsuak iruditzen zaizkion Emakumeen Etxeak.

“Berebizikoak dira horrelako espazioak, eta mugimendu feminista horietan ego-tea”, dio.

Eibarko Andretxea Emakumeen Etxean bada alternatiba bat, zortzi urtez lanean diharduena: Indarkeria matxista pairatzen ari diren edo pairatu duten emakumeei laguntza, konpainia, orientazioa eta enpatia eskaintzen dien *Mujeres al Cuadrado* (Emakumeak Ber Bi euskaraz) elkarteak, bere garaian indarkeria jasandako emakumez osatua. Euren esperientzietan oinarrituta, beharrezkoa ikusten dute indarkeriaren zirkulutik ateratzeko prozesuan dagoen emakumeak prozesu berbera igaro duten beste batzuren babesa izatea. Azaltzen dutenez, beraiek instituzioetatik hainbestetan errepikatzen zitzairen “hemendik aterako zara” esaldia ziurtatu beharra sentitu baitzuten bere garaian.

Emakumeren batek behar izatera, ar-tatu egiten dute eta aurrera begira jarraitu beharreko prozedura azaltzen diote. Hala ere, elkartearen eginkizun nagusiak ekonomikoki larri dabil-tzan emakumeak jabekuntza eskolako formakuntzak egiteko diruz laguntzean datza, hauen ahalduztzean laguntzeko asmoz. Horretaz gain, elkar-ter- gertur- tzen diren emakumeak asteburuko tera- pia bat egitera ere gonbidatzen dituzte noiz edo noiz. Beraiei oso mesedegarri suertatu zitzairen: “Han ikusarazi ziguten norbere bizitzaren ardura norberak daukala, eta erabakia norbere eskuetan dagoela”, dio beraietako batek. Horretaz ohartzeak bizi zuten egoera eraldatzeko gai bilakatu zituela baieztatu dute.

Atzera begiratuz, prozesu judizial- lean oso gaizki pasatu zutela gogorarazi dute, baita epaitegietatik at ere. Kidee-

Madrileko (Espainia) Emakumeen aurkako indarkeriaren arloko epai- tegiaren inguruetan, auzitegiaren noranzkoa markatuz, seinale ma- txistak agertu ziren 2016an. “Epaitegi feminazian”, “Salaketa faltsuak”, “Auschwitz feminazian: gizonezkoen birrintzailea” edo “Kriminal preba- rikatzaileak” gisako mezuak ira- kur zitezkeen horietan. Epaitegi- ko langileek adierazi zuten, halako ekintzak maiz egiten dituzte, eta bere pribilegioak arriskuan ikusten dituen jendarteko sektore baten izaera matxista adieraztera datoz. Emakumeen gaineko estereotipo misoginoak, baina, biztanleriaren zati baten kontua izatetik urruti, gizartean erroturik daude. Eta era sotilagootan bada ere, epaitegie- tan ere presente egoten dira, ema- kumeen babeserako izan beharko luketen legeak hauen kaltetan apli- katzea eraginez.

NURIA VARELA

**‘Emakume’ izendapenak genero sistema bitarraz gaindiko gorputz eta identitate askotarikoak barne hartzeko orduan mugak jartzen dituen arren, artikulu honetan aniztasun hori barne hartzeko erabiliko da.*

tako batek dioenez, “batez ere jendar- tean” sentitu zen kuestionatua. Hori gu- txi ez eta “gizon batekiko dependentzia emozional, ekonomiko eta absolututik estatuen dependentzia erabatekora” edo “gurasoenera” igarotzearen lazga- rritasuna mahaigaineratu dute: “DSBEa- rekin (Diru-sarrerak Bermatzeko Erren- ta) bizi behar dugu, ezin gaitezke EAETik atera, dirua zertan gastatzen dugun era- kutsi behar dugu eta elikagai bankura

joan behar gara. Baldintzapeko askata- sunean bizi gara, eta ez dugu hori mere- zi”, salatu du batek.

Trabak traba, denborak eman dien perspektibatik zera diote: “Emakume batek tratatu txarrei eta menderatuta bi- zitzeari eutsi badio, hortik ateratzeko behar beste indar dauka”. Ez da bide erraza, baina bai zertxobait eramanga- rriagoa halako elkarteen jardunari es- ker. ■

Zarautz
Hileta Zerbitzuak

Harrespil
Hilerri eta Hileta Zerbitzuak

Euskalduna
Hileta Zerbitzuak

Araba kalea, 35 · Zarautz (Gipuzkoa)
☎ 943 894 937 / Faxa: 943 894 941 · harrespil@harrespil.net

Amilaga, 39 · Bergara (Gipuzkoa)
☎ 943 761 299 / Faxa: 943 761 299

Hilerrien gestioa · Hileta zerbitzu orokorrak · Zerbitzu iraunkorrak · Koroak · Eskelak

